

Ἡ νηστεία τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων

Α'. Περί τοῦ πότε ψάλλεται Ἀλληλούϊα

§ 1. Ἡ νηστεία τῶν Χριστουγέννων, ἢ καὶ τεσσαρακονθήμερον καλουμένη, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ιε' Νοεμβρίου λήγει τῆ κδ' Δεκεμβρίου συμπεριλαμβανομένη καὶ ταύτη, διαρκούσα ἐν ὅλῳ τεσσαράκοντα ἡμέρας.

Ἡ δέ νηστεία τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἥσπερ ἡ διάρκεια ποικίλλει ἀναλόγως τῆς ὀψιμότητος ἢ πρωϊμότητος τοῦ Πάσχα ἀπὸ 8 μέχρι 42 ἡμερῶν, ἀρχεται ἀπὸ τῆς Δευτέρας μετὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πάντων διηρκούσα μέχρι τῆς κη' Ἰουνίου συμπεριλαμβανομένης.

Ἐν ἀμφοτέραις ταύταις ταῖς νηστείαις ψάλλομεν Ἀλληλούϊα ἐν ταῖς ἐφεξῆς ὀριζομέναις ἡμέραις αὐτῶν, καὶ τηροῦμεν ἐν αὐταῖς νηστείαν ἀπὸ οἴνου καὶ ἐλαίου ἰστώντες ἐνάτας, ἥτοι ἅπαξ τῆς ἡμέρας ἐσθιόντες.

§ 2. Ἐν τῇ νηστείᾳ τῶν Χριστουγέννων, κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς ἡμέραν ἥτοι τῆ ιε' Νοεμβρίου, ἐν ἣ ἡ μνήμη ἐστὶ τῶν ἁγίων μαρτύρων Γουριά, Σαμωνᾶ καὶ Ἀβίβου, ψάλλομεν Ἀλληλούϊα, ἐν οἵαδήποτε ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος καὶ ἐάν τύχη αὐτὴ ἀπὸ τῆς Δευτέρας μέχρι καὶ τῆς Παρασκευῆς, ἐκτός μόνον Σαββάτου καὶ Κυριακῆς. Ἐάν δέ τύχη ἐν Κυριακῇ ἢ ιε' Νοεμβρίου, ἡ μὲν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου ἀκολουθία μετατίθεται καὶ ψάλλεται κατὰ τὴν Κυριακὴν, ἡ δέ τῶν μαρτύρων Γουριά καὶ λοιπῶν μετατίθεται τῇ Δευτερᾷ, ἥτοι τῆ ις' Νοεμβρίου, ὅτε ψάλλεται Ἀλληλούϊα. Ἐάν δέ τύχη ἐν Σαββάτῳ ἢ ιε' Νοεμβρίου, ψάλλεται ἐν αὐτῷ ἡ μνήμη τῶν μαρτύρων, ἄνευ Ἀλληλούϊα.

§ 3. Ἐν τῇ νηστείᾳ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, κατὰ τὴν Δευτέραν μετὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πάντων, ψάλλομεν Ἀλληλούϊα οἰουδήποτε ἁγίου μνήμη καὶ ἐάν τύχη, ἐκτός μόνον ὅταν ὁ ἅγιος ἔχη μεγάλην δοξολογίαν. Ὅταν γὰρ τύχη ἐν αὐτῇ ἅγιος ἔχων μεγάλην δοξολογίαν, τότε μόνον παραλείπεται τὸ Ἀλληλούϊα καὶ ψάλλομεν τὸ Θεὸς Κύριος.

§ 4. Καί ταῦτα μὲν τηροῦνται διὰ τὴν πρώτην ἡμέραν ἐκάστης τῶν νηστειῶν τούτων, διὰ τὸ τῆς νηστείας αἰδέσιμον καὶ τὴν ταύτης ἔναρξιν.

Ἐν δέ ταῖς λοιπαῖς ἡμέραις ἀμφοτέρων τῶν νηστειῶν, ψάλλομεν Ἀλληλούϊα κατὰ πάσαν Δευτερᾶν, Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν· ἐκτός μόνον ἐάν ἐν αὐταῖς τύχη ἅγιος ἔχων τουλάχιστον δύο δοξαστικά ἐν τῷ ἔσπερινῷ καὶ ἐν τῷ ὄρθρῳ μετὰ τῶν αἶνων ἀπόστιχα.

§ 5. Ἰστέον δέ καὶ τοῦτο, ὅτι ἐν αἷς ἡμέραις ἡ ἀκρίβεια σώζεται τῆς νηστείας, εἰ τύχοι μνήμη μεγάλου ἁγίου ἢ κεκτημένου τὰ τρία τουλάχιστον δοξαστικά ἐν μιᾷ τῶν τριῶν ἡμερῶν, Δευτέρᾳ δηλαδή, Τετάρτη καὶ Παρασκευῇ, μετατίθεται αὕτη ἐν αἷς ἡμέραις ἢ κατάλυσις γίνεται, ἡγουν ἐν Τρίτῃ, Πέμπτῃ, Σαββάτῳ καὶ Κυριακῇ. Κατὰ δέ τὴν Δευτέραν ἢ Τετάρτην, ἢ Παρασκευὴν ἀντιμετατίθεται ἀμοιβαίως ἢ τοῦ μὴ ἑορταζομένου ἁγίου ἀκολουθία, ἵνα ψαλῆ τὸ Ἀλληλούϊα.

§ 6. Σημειωτέον ὅτι πολλάκις καὶ πολλῶν ἄλλων ἁγίων, ὧν ἡ ἀκολουθία στερεῖται δοξαστικῶν, ἄγεται ἡ μνήμη ἐπὶ τὸ ἑορταστικώτερον, λαμβανομένων τῶν πρὸς τοῦτο στοιχείων ἐξ ἄλλων κοινῶν λεγομένων ἢ ὁμοίων ἀκολουθιῶν, ὅποτε ἀνάγκη τοῦτο καλεῖ, ἡγουν ἐπὶ τῶν ἐπετείων ἡμερῶν πατριαρχῶν, ἀρχιερέων, καθηγουμένων, καὶ ἐπὶ ἄλλων τοιούτων περιπτώσεων, ἐν αἷς τυπικὴ γίνεται οἰκονομία καὶ ἢ μετάθεσις παραλείπεται, εἴγε δόξει τῷ προεστῶτι.

Β'. Ἡ ἡμερονύκτιος ἀκολουθία, ὅταν ψάλληται Ἀλληλούϊα

Ἐν αἷς οὖν ἡμέραις τῆς νηστείας τῶν Χριστουγέννων καὶ ἁγίων Ἀποστόλων ψάλλεται Ἀλληλούϊα ἢ ἡμερονύκτιος ἀκολουθία ἐστὶν αὕτη:

§ 1. Εἰς τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς νηστείας τῶν Χριστουγέννων καὶ ἁγίων Ἀποστόλων, ὡς καὶ ἐν πάσῃ Δευτέρᾳ, εἰ τύχοι Ἀλληλούϊα, ἀφ' ἑσπέρας ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἔσπερινου οὔτε τρισάγιον λέγομεν, οὔτε μετανοίας ποιῶμεν, οὔτε Ἀλληλούϊα λέγομεν, ἀλλὰ τὸ προκείμενον τῆς ἡμέρας. Αἱ δὲ μετάνοιαι καὶ ἡ λοιπὴ νήστιμος ἀκολουθία ἄρχεται

ἀπὸ τοῦ *Καταξίωσον Κύριε...* Γίνεται οὖν ὁ ἐσπερινὸς ἀφ' ἐσπέρας τῆς τε πρώτης ἡμέρας καὶ πᾶσαν Κυριακὴν ἐσπέρας οὕτω:

Μετὰ τὸν εὐλογητόν, εὐθὺς *Δεῦτε προσκυνήσωμεν* καὶ ὁ προοιμιακὸς ψαλμὸς, συναπτὴ μεγάλη, καὶ ἡ στιχολογία τοῦ ἐνδιάτακτου καθίσματος μόνον ἀφ' ἐσπέρας τῆς α' ἡμέρας· ταῖς Κυριακαῖς ἐσπέρας, οὐ στιχολογοῦμεν, ὡς διατέτακται. Εἰς τὸ *Κύριε ἐκέκραξα* ἰσθῶμεν στίχους ς' καὶ ψάλλομεν γ' στιχηρὰ τῆς Παρακλητικῆς (β' ἐκ τῆς πρώτης σειρᾶς καὶ α' ἐκ τῆς δευτέρας) καὶ γ' ἐσπέρια τοῦ ἁγίου τῆς ἡμέρας. Εἰ δέ εἰσι δύο ἅγιοι, ἔχοντες ἴδια στιχηρὰ ἕκαστος, ἢ ὁ εἰς ἅγιος ἔχει στιχηρὰ ἕξ, ψάλλομεν μόνον τὰ τοῦ Μηναίου, τὰ δὲ τῆς Παρακλητικῆς καταλιμπάνονται. *Δόξα* τὸ ἰδιόμελον τοῦ ἁγίου, εἰ ἔχει. *Καὶ νῦν* τὸ θεοτοκίον αὐτοῦ, ἢ τὸ σταυροθεοτοκίον (ἐὰν τουτέστι ἡ πρώτη ἡμέρας τῆς νηστείας τύχη ἐν Τετάρτῃ ἢ Παρασκευῇ). Εἰ δ' οὐκ ἔχει ὁ ἅγιος δοξαστικόν, *Δόξα* *Καὶ νῦν* τὸ θεοτόκιον προσόμοιον τὸ μετὰ τὰ ἐσπέρια τοῦ ἁγίου κείμενον. *Καὶ* εὐθὺς ἄνευ εἰσόδου τὸ *Φῶς ἰλαρόν* καὶ τὸ προκείμενον τῆς ἡμέρας μετὰ τοῦ στίχου αὐτοῦ. *Εἶτα* τὸ *Καταξίωσον* εἰς ὃ ποιοῦμεν μετανοίας μικρὰς γ', καὶ ὁ ἱερεὺς *Πληρώσωμεν τὴν δέησιν*. Εἰς τὸν στίχον, τὰ στιχηρὰ τῆς Παρακλητικῆς μετὰ τῶν στίχων αὐτῶν. *Δόξα* *Καὶ νῦν* τὸ θεοτοκίον τῆς Παρακλητικῆς, ἢ τὸ σταυροθεοτοκίον (ἐὰν ἡ πρώτη ἡμέρα τύχη ἐν Τετάρτῃ ἢ Παρασκευῇ). Ἐὰν δὲ ὁ ἅγιος ἔχη δοξαστικόν εἰς τὰ ἀποστιχα, οὐ ψάλλεται, ἀλλὰ καταλιμπάνεται. *Εἶτα* τὸ *Νῦν ἀπολύεις, Τρισάγιον* μετανοίας μικρὰς γ'. *Δόξα, καὶ νῦν, Παναγία Τριάς, Δόξα, καὶ νῦν, Πάτερ ἡμῶν*, καὶ μετὰ τὸ *Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία*, ἀντὶ ἀπολυτικίων λέγομεν τὰ τροπάρια *Θεοτόκε Παρθένε, Βαπτιστὰ τοῦ Χριστοῦ, Δόξα, Ἰκετεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν, Καὶ νῦν, Ὑπὸ τὴν σὴν εὐσπλαχνίαν*. Λέγονται δὲ τὰ μὲν τρία πρῶτα αὐτῶν μετὰ μέλους καὶ ποιοῦμεν ἀνὰ μίαν μετάνοιαν ἐν ἐκάστῳ· τὸ δὲ τελευταῖον λέγεται χῦμα καὶ ἄνευ μετανοίας. *Εἶτα* ὁ ἀναγνώστης *Κύριε ἐλέησον μ'*. *Δόξα, καὶ νῦν, Τὴν τιμιωτέραν, Ἐν ὀνόματι Κυρίου εὐλόγησον πάτερ*. Ὁ ἱερεὺς Ὁ ὢν εὐλογητός. *Καὶ* ὁ προεστῶς τὸ *Ἐπουράνιε Βασιλεῦ...* μεθ' ὃ ποιοῦμεν μετανοίας μεγάλας γ' λέγοντες ἐν ἐκάστη ἀνὰ ἓνα στίχον τῆς εὐχῆς

τοῦ ὀσίου Εὐφραῖμ Κύριε καὶ Δεσπότα τῆς ζωῆς μου...Καὶ μετὰ τὴν τρίτην μετάνοιαν, ἀνισταμένων ἡμῶν, λέγει εὐθύς ὁ ἱερεὺς Δόξα σοι Χριστέ ὁ Θεὸς ἡ ἐλπίς ἡμῶν δόξα σοι. Ὁ ἀναγνώστης Δόξα, καὶ νῦν, Κύριε ἐλέησον γ'. Εὐλόγησον. Καὶ ὁ ἱερεὺς ποιεῖ ἀπόλυσιν μεγάλην λέγων Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν...μεθ' ἦν τὸ Δι' εὐχῶν.

§ 2. Κατὰ δὲ τὰς λοιπὰς ἡμέρας τῶν νηστειῶν, μετὰ τὴν α' ἡμέραν εἰ τύχοι Ἀλληλούϊα ἐν Δευτέρᾳ, Τετάρτῃ καὶ Παρασκευῇ, ἐν μὲν τῇ Δευτέρᾳ γίνεται ὁ ἐσπερινὸς ὡς ἀνωτέρω ἐδηλώθη ἐν τῇ Κυριακῇ ἐσπέρας. Ἐὰν δὲ τύχη Ἀλληλούϊα τῇ Τετάρτῃ ἢ τῇ Παρασκευῇ, ἀφ' ἐσπέρας ὁ ἐσπερινὸς γίνεται οὕτω:

Τῇ Τρίτῃ ἢ τῇ Πέμπτῃ ἐσπέρας, μετὰ τὸν εὐλογητόν, Τρισάγιον, μετανοίας γ'. Δόξα, καὶ νῦν. Παναγία Τριάς. Δόξα, καὶ νῦν. Πάτερ ἡμῶν. Ὁ ἱερεὺς Ὅτι σοῦ ἐστιν. Εἶτα Κύριε ἐλέησον ιβ'. Δόξα, καὶ νῦν. Δεῦτε προσκυνήσωμεν ἐκ γ', μετανοίας γ' καὶ ὁ προοιμακὸς ψαλμὸς, ἡ μεγάλη συναπτὴ καὶ ἡ στιχολογία τοῦ ἐνδιάτακτου καθίσματος τοῦ Ψαλτηρίου. Εἰς τὸ Κύριε ἐκέκραξα, ἰσθῶμεν στίχους ς' καὶ ψάλλομεν στιχηρὰ τῆς Παρακλητικῆς γ' καὶ τοῦ ἁγίου τοῦ Μηναίου γ'. Εἰ δὲ εἰσι δύο ἅγιοι, ἢ ἐὰν ὁ ἅγιος ἔχη ἕξ στιχηρὰ, ψάλλονται μόνον τὰ τοῦ Μηναίου εἰς ς'. Δόξα, καὶ νῦν τὸ μετὰ τὰ στιχηρὰ τοῦ Μηναίου κείμενον σταυροθεοτοκίον προσόμοιον. Ἐὰν ὁ ἅγιος ἔχη δοξαστικόν, καταλιμπάνεται. Εὐθύς τὸ Φῶς ἰλαρόν καὶ ἀντὶ προκειμένου ψάλλομεν τὸ Ἀλληλούϊα μετὰ τῶν στίχων: α'. Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, καὶ β'. Καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Εἰθ' οὕτω τὸ Καταξίωσον καὶ μετανοίας γ'. Τὸ Πληρώσωμεν, καὶ τὰ ἀποστιχα τῆς Παρακλητικῆς μετὰ τῶν στίχων αὐτῶν. Δόξα, καὶ νῦν τὸ σταυροθεοτοκίον. Νῦν ἀπολύεις. Τρισάγιον, μετανοίας γ' κτλ., καὶ μετὰ τὸ Ὅτι σοῦ ἐστιν, ἀντὶ ἀπολυτικίων ψάλλομεν τὰ τροπάρια Θεοτόκε Παρθένε. Βαπτιστὰ τοῦ Χριστοῦ. Δόξα, Ἰκετεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν. Καὶ νῦν, Ὑπὸ τὴν σὴν εὐσπλαχνίαν. Λέγομεν δὲ τὰ τρία πρῶτα μετὰ μέλους ποιοῦντες ἐν ἐκάστῳ καὶ ἀνὰ μίαν μικρὰν μετάνοιαν, πλὴν τοῦ τελευταίου, ὅπερ λέγεται ἄνευ μετανοίας καὶ χῦμα. Εἶτα ὁ ἀναγνώστης Κύριε ἐλέησον μ'. Δόξα, καὶ νῦν. Τὴν τιμιωτέραν.

Ἐν ὀνόματι Κυρίου εὐλόγησον πάτερ. Ὁ ἱερεὺς Ὁ ὢν εὐλογητός. Καὶ ὁ προεστῶς Ἐπουράνιε βασιλεῦ. Μεθ' ὁ ποιοῦμεν γ' μεγάλας μετανοίας μετὰ τῆς εὐχῆς τοῦ ὁσίου Ἐφραὶμ, εἶτα ιβ' μικρὰς λέγοντες ἐν ἐκάστη τὸ Ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τῶ ἁμαρτωλῶ μυστικῶς, ἐν δὲ τῇ ιβ' τὸ Ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τὸ ἁμαρτωλῶ καὶ ἐλέησόν με. Καὶ ἔσχατον μετάνοιαν μεγάλην μίαν μετὰ τοῦ τελευταίου στίχου τῆς εὐχῆς τοῦ ὁσίου Ἐφραὶμ. Καὶ μετὰ τὰς μετανοίας, ὁ ἱερεὺς Δόξα σοι Χριστέ ὁ Θεός, ὁ ἀναγνώστης Δόξα, καὶ νῦν. Κύριε ἐλέησον γ'. Εὐλόγησον. Καὶ ποιεῖ ὁ ἱερεὺς μεγάλην ἀπόλυσιν λέγων Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, καὶ μετ' αὐτὴν τὸ Δι' εὐχῶν.

§ 3. Μετὰ τὸ δεῖπνον συναχθέντες ἐν τῶ νάρθηκι ἀναγινώσκομεν τὸ μέγα ἀποδείπνον. Καὶ ἀφ' ἑσπέρας μὲν τῆς πρώτης τῆς νηστείας ἡμέρας, ὡς καὶ ἐκάστη Κυριακῇ ἑσπέρας, οὐ ποιοῦμεν μετανοίας ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀποδείπνου, εἰ μὴ μόνον ὅσαι ἀναγράφονται μετὰ τὸ Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶ, ἥτοι εἰς τὸ τρισάγιον γ' καὶ ἐν τέλει τὰς ις' μεγάλας καὶ μικρὰς, καὶ εἰς τὸ τελευταῖον τρισάγιον τὰς γ' μικρὰς. Τῇ δὲ Τρίτῃ καὶ Πέμπτῃ ἑσπέρας ποιοῦμεν πάσας τὰς μετανοίας ὅσαι ἀναγράφονται ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους.

Ἡ διάταξις οὖν τοῦ ἀποδείπνου ἐστὶν αὕτη:

Μετὰ τὸν εὐλογητόν, Βασιλεῦ οὐράνιε. Τρισάγιον, μετανοίας γ'. Παναγία Τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστίν. Κύριε ἐλέησον ιβ', τὸ Δεῦτε προσκυνήσωμεν ἐκ γ', μετανοίας γ' καὶ εὐθὺς χῦμα τοὺς ψαλμοὺς δ', ε' καὶ β'. Εἶτα Δόξα, καὶ νῦν. Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, δόξα σοι ὁ Θεὸς ἐκ γ', μετανοίας γ'. Κύριε ἐλέησον γ'. Δόξα, καὶ νῦν καὶ τοὺς ψαλμοὺς κδ', λ' καὶ τὸν 90°, μεθ' οὓς Δόξα, καὶ νῦν. Ἀλληλούϊα κτλ., ἐκ γ', μετανοίας γ'. Κύριε ἐλέησον γ'. Δόξα, καὶ νῦν. Εἶτα τὸ Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεὸς χῦμα καὶ ἄνευ μέλους, καὶ μετ' αὐτὸ χῦμα ὡσάντως τὰ τροπάρια Τὴν ἡμέραν διελθών. Δόξα, Τὴν ἡμέραν παρελθών. Καὶ νῦν, Τὴν ἡμέραν διαβάς. Εἶτα χῦμα τοὺς στίχους Ἡ ἀσώματος φύσις τὰ Χερουβίμ. Καὶ εὐθὺς χθαμαλὴ τῇ φωνῇ Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν. Μεθ' ὁ ὡσάντως χῦμα τοὺς στίχους Παναγία Δέσποινα Θεοτόκε, ὧν ὁ μὲν πρῶτος καὶ ὁ προ-

τελευταῖος τρισσεύεται, οἱ δὲ λοιποὶ δευτεροῦνται, πλὴν τοῦ τελευταίου ἅπαξ μόνον λεγομένου. Εἶτα, τρισάγιον, μετανοίας γ'. Παναγία Τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστίν. Καὶ χῦμα τὰ τροπάρια Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου. Δόξα, Ἀντιλήπτωρ τῆς ψυχῆς μου. Καὶ νῦν, Ὅτι οὐκ ἔχομεν παρρησίαν. Τὸ Κύριε ἐλέησον μ'. Δόξα, καὶ νῦν. Τὴν τιμιωτέραν. Ἐν ὀνόματι Κυρίου. Ὁ ἱερεὺς Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν. Εἶτα τὴν εὐχήν, Κύριε, Κύριε, ὁ ῥυσάμενος ἡμᾶς. Δεῦτε προσκυνήσωμεν γ', μετανοίας γ' καὶ οἱ ψαλμοὶ ν', ρα' καὶ ἡ εὐχή Κύριε παντοκράτορ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν. Τρισάγιον, μετανοίας γ'. Παναγία Τριάς κτλ., καὶ μετὰ τὸ Ὅτι σοῦ ἐστίν, χῦμα τὰ τροπάρια Ἐλέησον ἡμᾶς. Δόξα, Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς. Καὶ νῦν, Τῆς εὐσπλαχνίας. Τὸ Κύριε ἐλέησον μ'. Δόξα, καὶ νῦν. Τὴν τιμιωτέραν. Ἐν ὀνόματι Κυρίου. Ὁ ἱερεὺς Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων. Καὶ ἡ εὐχή Δέσποινα Θεὲ Πάτερ παντοκράτορ. Δεῦτε προσκυνήσωμεν γ' μετανοίας γ' καὶ τοὺς ψαλμοὺς ξθ' καὶ ρμβ'. Εἶτα χῦμα τὴν μικρὰν δοξολογίαν ἀπὸ τοῦ Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶ. Μεθ' ἣν ψάλλομεν τὸν κανόνα τῆς Θεοτόκου ἐκ τοῦ Θεοτοκαρίου. Μετὰ δὲ τὴν συμπληρῶσιν αὐτοῦ, Τρισάγιον, μετανοίας γ'. Παναγία τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστίν. Καὶ τὸ τροπάριον Κύριε τῶν δυνάμεων ἐπτάκις χῦμα μετὰ τῶν στίχων αὐτοῦ. Εἶτα Δόξα τῷ Πατρί, Κύριε εἰ μὴ τοὺς ἁγίους σοῦ. Καὶ νῦν, Πολλὰ τὰ πλήθη. Παναγία Θεοτόκε. Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου, πάντα χῦμα. Τὸ Κύριε ἐλέησον μ'. Ὁ ἐν παντὶ καιρῷ. Κύριε ἐλέησον γ'. Δόξα, καὶ νῦν. Τὴν τιμιωτέραν. Ἐν ὀνόματι Κυρίου. Ὁ ἱερεὺς Ὁ Θεὸς οἰκτειρήσαι ἡμᾶς· καὶ ποιῶμεν τὰς γ' μεγάλας μετανοίας, λέγοντες καθ' ἑαυτοὺς καὶ ἓνα στίχον τῆς εὐχῆς τοῦ ὁσίου Ἐφραίμ· εἶτα καὶ τὰς ιβ' μικράς· καὶ πάλιν μετάνοιαν μεγάλην, καὶ τὸν τελευταῖον στίχον τῆς εὐχῆς, ὡς καὶ ἐν τῷ ἐσπερινῷ ἐδηλώθη. Μετὰ δὲ τὴν τελευταίαν μετάνοιαν, τρισάγιον, μετανοίας γ'. Παναγία Τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστίν. Κύριε ἐλέησον ιβ' καὶ τὰς εὐχὰς Ἀσπιλε, ἀμόλυντε. Καὶ δὸς ἡμῖν Δεσπότη. Ὑπερένδοξε, ἀειπάρθενε. Ἡ ἐλπίς μου ὁ Πατήρ. Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου. Δόξα, καὶ νῦν. Κύριε ἐλέησον γ'. Εὐλόγησον. Καὶ ὁ ἱερεὺς πρὸ τῶν βασιλικῶν πυλῶν βλεπῶν πρὸς δυσμὰς ἐκφωνεῖ· Εἰρήνη πᾶσι. Ὁ χορὸς· Καὶ τῷ πνεύματι

σου. Ὁ ἱερεὺς· *Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνετε. Ὁ χορός· Σοὶ Κύριε. Καὶ ἡμῶν κεκλιμένων λέγει εὐθύς· Δεσπότα πολυέλεε. Εἴθ' οὕτω αἰτεῖται καὶ λαμβάνεται ὑπ' ἀλλήλων ἢ συγχώρησις ὡς καὶ τῇ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ. Ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει τὸ *Εὐξώμεθα*, καὶ εἶτα τὸ *Δι' εὐχῶν*. Καὶ οὕτως ἀπερχόμεθα ἐν τοῖς κελλίοις ἢ ἐν τοῖς οἰκείοις ἡμῶν, ἔνθα λέγομεν καὶ τὴν εὐχὴν *Τοῖς μισοῦσι καὶ ἀδικοῦσιν ἡμᾶς*.*

§ 4. Ἐν τῷ μεσονυκτικῷ, ὀρθῷ καὶ τῇ ἐφεξῆς ἀκολουθίᾳ, τηρεῖται ἡ αὐτὴ ἀπαράλλாகτως τάξις ἐν τε τῇ πρώτῃ τῆς νηστείας ἡμέρᾳ, ὡς καὶ ἐκάστη Δευτέρᾳ, Τετάρτῃ καὶ Παρασκευῇ ἐν ἣ ἔστιν Ἀλληλούϊα.

Μεσονυκτικὸν οὖν ἀναγινώσκομεν τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ νάρθηκι, ποιῶντες ἐν αὐτῷ τὰς 15' τυπωμένας μικρὰς καὶ μεγάλας μετανοίας μετὰ τὸ Ὅ ἐν παντὶ καιρῷ.

§ 5. Ἐν τῷ ὀρθῳ, μετὰ τὸν εὐλογητόν, *Τρισάγιον* ἄνευ μετανοίας, *Παναγία Τριάς* κτλ. *Κύριε ἐλέησον ιβ'*. *Δεῦτε προσκυνήσωμεν γ'* ἄνευ μετανοίας καὶ οἱ ψαλμοὶ *Ἐπακούσαι σοῦ Κύριος. Κύριε ἐν τῇ δυνάμει σου. Εἶτα Δόξα, καὶ νῦν*. Καὶ εὐθύς τρισάγιον ἄνευ μετανοιῶν κτλ., τὰ τροπάρια *Σῶσον Κύριε τὸν λαόν σου καὶ τὰ ἕτερα, ἢ ἐκτενής*. Εἶτα τὸ *Δόξα τῇ ἀγίᾳ καὶ ὁμοουσίῳ*, καὶ ὁ ἐξάψαλμος ὡς ἔθος. Μετὰ δὲ τὴν μεγάλην συναπτὴν, ἀντὶ τοῦ Θεοῦ *Κύριος* ψάλλομεν τὸ Ἀλληλούϊα εἰς τὸν ἥχον τῆς ἐβδομάδος μετὰ τῶν στίχων αὐτοῦ, καὶ εὐθύς τὰ τρία τριαδικὰ τοῦ ἥχου, κατὰ τὰς διατάξεις αὐτῶν ὡς καὶ ἐν τῇ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ. Εἶτα γίνεται ἡ συνήθης στιχολογία τῶν καθισμάτων τοῦ Ψαλτηρίου· καὶ ἐν μὲν τῇ νηστείᾳ τῶν Χριστουγέννων στιχολογοῦμεν καθίσματα γ', ἐν δὲ τῇ τῶν ἀγίων Ἀποστόλων δύο. Μεθ' ἐκάστην δὲ στιχολογίαν ψάλλονται μόνον τὰ τῆς Παρακλητικῆς καθίσματα. Εἶτα στιχολογοῦμεν *Τῷ Κυρίῳ ἄσωμεν* ὀλοκλήρους τὰς ῥοὰς καὶ ψάλλομεν ἐν αὐτῷ καὶ τοὺς κανόνας. Καὶ εἰ μὲν ἔστιν εἰς ἅγιος, κανόνες ὁ πρῶτος τῆς Ὀκτωήχου σὺν τῷ εἰρμῷ εἰς 5', ὁ δεύτερος εἰς 8' καὶ τοῦ ἀγίου εἰς 8'. Εἰ δὲ εἰσι δύο ἅγιοι, καταλιμπάνεται ὁ β' τῆς Ὀκτωήχου, καὶ λέγεται ὁ α' σὺν τῷ εἰρμῷ εἰς 5', τοῦ ἑνὸς ἀγίου εἰς 8', καὶ τοῦ ἑτέρου εἰς 8'. Κα-

ταβασίας οὐ λέγομεν, εἰ μὴ μόνον τοὺς εἰρμούς τῶν τεσσάρων ῥόδων, ὡς ἔθος. Μετὰ τὴν γ' ῥοδὴν, κάθισμα τοῦ ἁγίου, *Δόξα*, τὸ αὐτό, *Καὶ νῦν*, θεοτοκίον ἢ σταυροθεοτοκίον. Ἀφ' ἑκτης, κοντάκιον τοῦ ἁγίου, εἰ ἔχει. Εἰ δὲ ἔχουσι δύο ἅγιοι κοντάκια, τοῦ ἑνὸς λέγεται ἀπὸ γ' ῥοδῆς πρὸ τῶν καθισμάτων, καὶ τοῦ ἑτέρου ἀφ' ἑκτης, ἢ καὶ ἀμφοτέρω ἀφ' ἑκτης. Εἰ δ' οὐκ ἔχει ὁ ἅγιος κοντάκιον, λέγεται τὸ τῆς ἡμέρας, ἥτοι τῇ Δευτέρᾳ τῶν ἁσωμάτων, τῇ Τρίτῃ τοῦ Προδρομοῦ, τῇ δὲ Τετάρτῃ καὶ Παρασκευῇ τοῦ Σταυροῦ. Μετὰ τὸν εἰρμόν τῆς ἡ' ῥοδῆς στιχολογεῖται ἡ τιμιωτέρα, μεθ' ἣν ψάλλεται ἡ θ' ῥοδὴ, ὁ εἰρμός αὐτῆς, τὸ Ἄξιόν ἐστιν καὶ ἡ αἴτησις. Εἶτα ἀναγινώσκομεν τὸ φωταγωγικὸν τοῦ ἤχου ἐκ γ' κατὰ τὰς διατάξεις αὐτοῦ. Μεθ' ὅ, εὐθύς, παραλειπομένων ὅλως τῶν αἰνῶν, ἐπισυνάπτομεν χῦμα τὴν μικρὰν δοξολογίαν *Σοὶ δόξα πρέπει*, ποιοῦντες εἰς τὸ *Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ μετανοίας μικρὰς γ'*. Καὶ ὁ ἱερεὺς τὸ *Πληρώσωμεν*. Εἰθ' οὕτω ψάλλομεν τὰ ἀποστιχα τῆς Παρακλητικῆς μετὰ τῶν στίχων αὐτῶν, *Δόξα, καὶ νῦν* τὸ μετ' αὐτὰ κείμενον θεοτοκίον ἢ σταυροθεοτοκίον. Ὁ προεστὼς *Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι. Τρισάγιον, μετανοίας γ'. Παναγία Τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστιν. Καὶ χῦμα, ἀντὶ ἀπολυτικίου, τὸ τροπάριον Ἐν τῷ ναῷ ἐστῶτες τῆς δόξης σου. Εἶτα Κύριε ἐλέησον μ'. Δόξα, καὶ νῦν. Τὴν τιμιωτέραν. Ἐν ὀνόματι Κυρίου. Ὁ ἱερεὺς Ὁ ὢν εὐλογητός. Καὶ ὁ προεστὼς τὸ Ἐπουράνιε βασιλεῦ. Μεθ' ὃ ποιῶμεν τὰς γ' μεγάλας μετανοίας μετὰ τῆς εὐχῆς τοῦ ὁσίου Ἐφραὶμ, τὰς β' μικρὰς καὶ τελευταῖον τὴν μίαν μεγάλην, ὡς καὶ ἐν τῷ ἐσπερινῷ. Καὶ ἀνιστάμενοι εὐθύς ἀρχόμεθα τοῦ *Δεῦτε προσκυνήσωμεν γ'* καὶ τὴν α' ὥραν μετὰ τοῦ μεσωρίου αὐτῆς, οὐχὶ ἐν τῷ νάρθηκι ἀλλ' ἐν τῷ ναῷ. Καὶ συμπληρωθέντος τοῦ μεσωρίου τῆς α' ὥρας, ποιεῖ ὁ ἱερεὺς ἀπόλυσιν μεγάλην, καὶ ἀπερχόμεθα.*

§ 6. Εἰς τὸ τέλος τῆς δευτέρας ὥρας τῆς ἡμέρας, σημαίνει ὁ κανδηλάπτης τὸ μικρόν, καὶ συναγόμεθα ἐν τῷ νάρθηκι, ἔνθα εὐλογοῦντος τοῦ ἱερέως, ἀναγινώσκομεν τὴν τριθέκτην μετὰ τῶν μεσωρίων αὐτῆς, ὡς διατέτακται. Μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν τοῦ μεσωρίου τῆς 5' ὥρας *Θεὲ καὶ Κύριε τῶν δυνάμεων*, εἴ ἐστι λειτουργία, γίνεται ἀπόλυσις μικρά. Εὐθύς

δὲ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν, σημαίνει τὸ μέγα, καὶ ἀρχόμεθα τῆς λειτουργίας, προετοιμασθέντος ἤδη τοῦ τε ἱερέως καὶ τοῦ διακόνου. Ψάλλομεν δὲ ἐν τῇ λειτουργίᾳ τὰ τυπικὰ ὡς συνήθως, καὶ μακαρισμοὶ τῆς Παρακλητικῆς εἰς 5'. Εἰσοδικὸν τὸ Δεῦτε προσκυνήσωμεν...ὁ ἐν ἀγίοις θαυμαστός. Ἀπολυτίκιον τῆς ἡμέρας, ἦτοι τῇ Δευτέρᾳ τῶν ἀσωμάτων *Τῶν οὐρανίων στρατιῶν...τῇ Τρίτῃ τοῦ Προδρόμου Μνήμη δικαίου...τῇ Τετάρτῃ καὶ τῇ Παρασκευῇ τοῦ Σταυροῦ Σῶσον Κύριε...τῇ Πέμπτῃ τῶν Ἀποστόλων Ἀπόστολοι ἅγιοι...καὶ τοῦ ἁγίου Νικολάου Κανόνα πίστεως...Μετὰ τὸ τῆς ἡμέρας, ψάλλομεν τὸ ἀπολυτίκιον τοῦ ἁγίου τῆς μονῆς ἢ τοῦ ἁγίου τοῦ ναοῦ. Εἶτα Δόξα, τὸ κοντάκιον τῆς ἡμέρας, ἦτοι τῇ Δευτέρᾳ Ἀρχιστράτηγοι Θεοῦ...τῇ Τρίτῃ Προφήτα Θεοῦ...τῇ Τετάρτῃ καὶ τῇ Παρασκευῇ Ὁ ὑψωθείς ἐν τῷ Σταυρῷ...καὶ τῇ Πέμπτῃ Τοὺς ἀσφαλεῖς...καὶ Ἐν τοῖς Μύροις ἅγιε...Εἶτα δὲ καθ' ἐκάστην Καὶ νῦν, Προστασία τῶν χριστιανῶν... Τρισάγιον, προκείμενον τῆς ἡμέρας, ἀπόστολος τῆς ἡμέρας καὶ τῆς Θεοτόκου. Εἰς τὸ Ἐξαιρέτως τὸ Ἄξιόν ἐστιν. Κοινωνικὸν τῆς ἡμέρας. Τὸ Εἶδομεν τὸ φῶς, Εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου. Οἱ ψαλμοὶ Εὐλογήσω τὸν Κύριον καὶ Ὑψώσω σὲ ὁ Θεός μου, καὶ ἀπόλυσις.*

Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν δίδεται τὸ κατακλαστὸν καὶ ἀπολυόμεθα· οὐκ εἰσερχόμεθα εἰς τὴν τράπεζαν νῦν, ἀλλὰ μένομεν νήστευς μέχρι τὴν θ' καὶ ἐσθίομεν μόνον μετὰ τὸν ἐσπερινόν. Περὶ ὥραν οὖν ἐνάτην τῆς ἡμέρας, κρουσθέντος πάλιν τοῦ μικροῦ, συναγόμεθα ἐν τῷ νάρθηκι καὶ ἀναγινώσκομεν τὴν θ' ὥραν μετὰ τοῦ μεσωρίου αὐτῆς. Καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν *Δεσπότα Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ*, γίνεται ἀπόλυσις μικρὰ καὶ εἰσερχόμεθα ἐν τῷ ναῷ. Ἐνθα εὐλογητοῦ τεθέντος, ψάλλομεν τὸν ἐσπερινὸν τῆς ἐπομένης ἡμέρας. Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν αὐτοῦ εἰσερχόμεθα εἰς τὴν τράπεζαν, ἐσθιοντες ξηροφαγίαν ἄνευ οἴνου καὶ ἐλαίου.

§ 7. Εἶδ' οὐκ ἐστὶ λειτουργία, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ μεσωρίου τῆς 5' ὥρας, ἦτοι μετὰ τὴν εὐχὴν *Θεὲ καὶ Κύριε τῶν δυνάμεων*, γίνεται ἀπόλυσις μεγάλη, καὶ ἀπερχόμεθα οὐχ ἰστώμεν δὲ τράπεζαν, ἀλλ' ἀναμένομεν μέχρι ἀπολύσεως τοῦ ἐσπερινοῦ. Περὶ ὥραν οὖν θ' κρουσ-

θέντος τοῦ μικροῦ, λέγομεν τὴν θ' μετὰ τοῦ μεσσηρίου αὐτῆς ἐν τῷ νάρθηκι. Καὶ συμπληρωθείσης τῆς εὐχῆς *Δεσπότη Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, οὐ γίνεται ἀπόλυσις, ἀλλ' εὐθύς εἰσερχόμενοι ἐν τῷ ναῷ ψάλλομεν τὴν ἀκολουθίαν τῶν τυπικῶν, ἥτοι τοὺς ψαλμοὺς Εὐλογεῖ ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον καὶ Αἶνει ἡ ψυχὴ μου, ὡς ἔθος. Καὶ νῦν, Ὁ μονογενής, καὶ εἶτα οἱ μακαρισμοὶ μετὰ τῶν τῆς Παρακλητικῆς ἐξ τροπαρίων ἐν αὐτοῖς. Καὶ εὐθύς τὸ προκείμενον, ὁ ἀπόστολος, τὸ ἀλληλοῖάριον καὶ τὸ εὐαγγέλιον, ὡς ἔθος. Μεθ' ὅ, Μνήσθητι ἡμῶν γ' καὶ μετανοίας μικρᾶς γ'. Χορὸς ὁ ἐπουράνιος. Στίχ. Προσέλθετε πρὸς αὐτόν... αὐθις Χορὸς ὁ ἐπουράνιος. Δόξα, Χορὸς ἁγίων ἀγγέλων. Καὶ νῦν, Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν. Ἄνεξ, ἄφες. Εἶτα τὸ Πάτερ ἡμῶν. Ὅτι σοῦ ἐστιν. Μεθ' ὃ τὸ κοντάκιον τῆς Μεταμορφώσεως, εἶτα τὸ τῆς ἡμέρας καὶ μετ' αὐτὸ Δόξα, Μετὰ τῶν ἁγίων. Καὶ νῦν, Προστασία τῶν Χριστιανῶν. Τὸ Κύριε ἐλέησον μ'. Δόξα, καὶ νῦν. Τὴν τιμιωτέραν. Ἐν ὀνόματι Κυρίου. Ὁ ἱερεὺς Ὁ Θεὸς οἰκτειρήσαι ἡμᾶς. Καὶ ποιῶμεν γ' μεγάλας μετανοίας μόνον μετὰ τῆς συνήθους εὐχῆς. Εἶτα τρισάγιον, μετανοίας μικρᾶς γ'. Παναγία Τριάς τὸ ὁμοούσιον κράτος. Καὶ μετ' αὐτὴ Εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου ἐκ γ' χύμα, μετανοίας μικρᾶς γ' καὶ οἱ ψαλμοὶ Εὐλογήσω τὸν Κύριον, καὶ Ὑψώσω σὲ ὁ Θεὸς μου. Μεθ' οὗς γίνεται ἀπόλυσις μικρά, καὶ εὐθύς εὐλογητοῦ τεθέντος ἐπισυνάπτομεν καὶ τὸν ἐσπερινὸν τῆς ἐπομένης ἡμέρας. Μετὰ δὲ τὴν τούτου ἀπόλυσιν εἰσερχόμεθα εἰς τὴν τράπεζαν ἐσθίοντες ξηροφαγίαν, ὡς καὶ ἀνωτέρω.*

§ 8. Ἐν ταῖς νηστείαις τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν Χριστουγέννων, ἐν ταῖς ὥραις καὶ ἐν τοῖς ἀποδείπνοις, οὔτε στιχολογοῦμεν, οὔτε τι τροπάριον ἢ στίχον ψάλλομεν μετὰ μέλους· ἀλλὰ πάντα χύμα καὶ ἄνευ μέλους λέγομεν.

§ 9. Ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου οὔτινος ἡ μνήμη τυγχάνει ἐν ἡμέραν καθ' ἣν ψάλλεται Ἀλληλούϊα, οὐ ψάλλομεν ἕτερόν τι, εἰμὴ μόνον τὰ ἐσπέρια, τὸν κανόνα, τὸ ἀπὸ γ' ᾠδῆς κάθισμα καὶ τὸ κοντάκιον τοῦ ἁγίου, εἴπερ ἔχει. Ἐὰν δὲ ἔχη καὶ δοξαστικὰ ἐν τῷ ἐσπερινῷ,

ἢ ἄλλο τι, καταλιμπάνονται. Μόνον κατ' ἐξαίρεσιν ἐν ταῖς μνήμαῖς τῶν ἁγίων ταῖς ἐν Δευτέρᾳ συμπιμπτούσαις, ἐν ἣ ψάλλεται Ἀλληλούϊα, ὡσάντως καὶ τῇ πρώτῃ τῆς νηστείας τῶν Χριστουγέννων καὶ ἁγίων Ἀποστόλων, ἀφ' ἐσπέρας ἐν τῷ ἐσπερινῷ ἐπιτρέπεται ἵνα ψάλληται τὸ δοξαστικὸν τοῦ ἁγίου μόνον μετὰ τὰ ἐσπέρια, ἐὰν δηλονότι ἔχει τοιοῦτον, καὶ οὐδὲν ἐπιπλέον.

§ 10. Ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν νηστειῶν τούτων ἡμέρας, ὅτε οὐκ ἔστιν Ἀλληλούϊα, ψάλλομεν τὰς ἀκολουθίας κατὰ τὴν τάξιν, μετὰ τοῦ Θεοῦ *Κύριος*.